

essie is aan de  
ser betrekkelijk  
alf, en behoort  
d'ouder begint  
nige plaats der  
ijk-historisch of  
de exegese der  
die gegrond is  
u dat geldt te  
schiedenis van  
nigenis van den  
ook insluit het  
t en leidt trouw  
igt in de vrucht  
ul, die de sub  
idt

der exegese in-  
vat dr Severijn

th eenig beslist  
te belijdenis des  
geargumenleert  
dat eenig nieuw  
terrein en op  
kon zijn, zelfs  
gese van Genu-

e nachtere, en

iemand als dr  
er eigen levens-  
erkelijke wereld  
dat op zichzelf  
is als de cich  
om disputabel  
s goeds en der  
slang met haar  
aliteiten waren  
zal staan, hoe  
dien men alleen  
ceerde stukken  
in deze vrijheid  
geloofs-bezwaar  
andere exegese  
roeg die vrijheid  
verold vroeg hij  
ze vroeg, Het

ging het echter  
l van exegese?  
de zijde van

en, dat om vrij  
dat hier niet

id van exe-  
erkelijk om vrij-  
lars exegese ge-  
onder strijd op  
en die daarna  
in gekomen zijn  
zijds dien strijd  
zijds nooit zok  
e werkelijke  
zal steeds ont-  
an exegese. En  
quaestie heeft  
eid veel. Bij de  
maar men kan  
doet bij voor-  
getisch gebied,  
dat een andere  
zich als beter  
elaars.

lan van exegese  
heeft dr Geel-  
toen hij de zoo  
overtuigt van  
e „mechanische  
als leuze pa-  
geheel andere  
ke van mechan-  
l. „Mechanische  
er ook in klank  
de de inspiratie,  
niet mechanisch  
zele opvatting  
menschen, doch  
ij wil zijn. Hier-  
rein der exegese  
op het terrein  
terrein van de

dr v. d. V. S.

conclusie, dat dr  
exegese, eigen-  
om vrijheid was  
aag om vrijheid

Schriftuurlijke

heid, zooals een  
geert, ook maar  
ikent de auteur

heid om de ge-  
kelijkheid te ver-  
niet anders ge-  
rs. Ging hier de  
was in beginsel  
dan was er geen  
historische open-  
egrip openbaring  
in zin aangezien  
g op, die in de  
erder heeft geleit

Natuurlijk, ten overvloede vermelden we hier, dat we niet vermoeden of onderstellen, dat dr Geelkerken met bewustheid iets van dezen aard wil. Doch aan den anderen kant kan evenmin nagelaten worden om te zeggen, dat zijn actie hierop neerkwam, afgezien van en onderscheiden van zijn bedoeling. En de synode had niet in de eerste plaats met den persoon en met zijn bedoelingen, doch met de dogmatische en historische betekenis harer beslissing te rekenen.

De vrijheid van exegese nu — is deze sinds de uitspraak der synode van Assen veranderd?

Volstrekt niet!

Het antwoord kan hier met beslistheid luiden, dat de vrijheid van exegese na Assen precies dezelfde is als vóór Assen.

Tot zoover dr v. d. V. S. over Assen en dr Geelkerken, in hetzelfde verband citeren we hier ook dr Kaajan, die in de „Utr. Kh.“ in den trant van den een of anderen oud-vader een dialoog geeft tusschen vriend Philalethes en broeder Pantanechomenus. Het stuk begint midden in de rede van Philalethes:

Een nieuw dogma is er in Assen niet geformuleerd. Ik begrijp niet, waarom Gereformeerde menschen met de besluiten van Assen niet kunnen akkoord gaan. Onze Gereformeerde Godgeleerden Dr Kuyper en Dr Bavink hebben nooit anders geleerd. Ook werd in Assen de Exegese niet aan banden gelegd. Alleen, Assen wilde geen Exegese, waardoor de slang en de beide paradijs-boomen verdwenen in het niet.

Pantanechomenus.

Maar heeft Dr Kuyper dan niet in zijn Encyclopaedie geleerd, dat de Exegese van den wetenschappelijken theoloog volstrekt vrij moet zijn?

Philalethes.

Tot op zekere hoogte hebt gij gelijk, maar van een absoluut-vrije Exegese wilde hij niet weten. Dr Kuyper zegt: „Inwendig gebonden te zijn is juist het kenmerk van echte vrijheid. Elke neiging van het onwedergeboren hart, om tegen den geest der Schrift bij de exegese te reageeren, is schending van haar karakter.“ En ook heeft hij gezegd: „Het indringen in de bedoeling van den Eersten Schrijver (den Heiligen Geest) mag nooit aan gril of willekeur worden overgelaten. Alle willekeur ten opzichte van de Heilige Schrift is heiligschennis. Anders drift men met de uitspraken der Schrift een onheilspell.“ Dr Kuyper heeft ook dit verklaard: „Het gaat niet aan op de Heilige Schrift een uitleg toe te passen, die haar juist als Schriftuur vernietigt.“ En dan dit: „De Kerk zweert niet bij de resultaten van de wetenschap, en heeft ook, waar de exegetische wetenschap tijdelijk op doolpaden afweek, immer met richtigen tact zich tegen haar verzet.“

Kwesties als deze vragen de aandacht, juist op zichzelf. Het is daarom juist wat dr v. Es opmerkt in de „Leeuw. Kh.“:

Maar hoofdzak is, dat wij naar ons oordeel zoo spoedig mogelijk van al die persoonlijke haarkloverijen af moeten komen. Te lang reeds zijn vraagstukken, welke voor de geestelijke levensontwikkeling onzer kerken van het hoogste belang zijn, verbonden aan den naam van een man, die, wat overigens zijn geestelijke kwaliteiten mogen zijn, bij de behandeling van deze vraagstukken zijn eigen persoon zoo op den voorgrond zet, en door de manier van optreden zulke heftige sympathieën en antipathieën opwekt, dat het niet meer mogelijk is, deze vraagstukken rustig en „sine ira“, zonder hartstocht te bespreken.

We moeten — dit is ons gevoelen — zoo spoedig mogelijk bij de loopende kwesties van Dr Geelkerken af. Niet van zijn persoon alsof we zouden meenen, dat hij daartoe noodzakelijk buiten de gemeenschap onzer Gereformeerde kerken moest worden gehaald, of moet gehaald blijven. Wij betreuren het nog altijd, dat zijn tartende houding daartoe dwong.

Want indien de opkomende vraagstukken worden behandeld, afgezien van de persoonlijke beschouwingen, die dr G. ten beste gaf en van de wijze, waarop de synode daartegen optreden moest, dan zou het debat over Genesis I (scheppingsdagen) ook wel op andere wijze zijn gevoerd, indien het aan de orde gekomen was. Om nog even op dr H. W. v. d. Vaart Smit terug te komen, deze merkt tegen dr N. D. v. Leeuwen het een en ander op, aangezien deze de meening uitsprak, dat de opvatting van de synode ook noodlottige gevolgen zou hebben gehad of nog moet hebben voor hen, die op exegetische gronden de „dagen“ van Genesis I anders opvatten dan onze dagen van 24 uur. Onder meer zegt dr v. d. V. S.:

In de derde plaats: dr van Leeuwen schrijft, dat de Schrift klaarlijklijk in Genesis I dagen van 24 uur bedoelt en voegt daaraan toe, dat de Schrift exegetisch nergens steun biedt voor de opvatting als zouden die dagen ook van anderen duur dan 24 uur kunnen geweest zijn.

Nu, indien dit zoo was, dan ware de zaak daarmee uitgemaakt. Dan zou er geen enkele reden meer zijn om eenigerlei andere opvatting dan de 24-uurs opvatting aan te hangen. Dan immers hield de quaestie op een quaestie van exegese te zijn en werd het een quaestie van historie en openbaringsbeschouwing, op welk terrein elke concessie tot het verkeerd optimisme der evolutionisten of het ledig pessimisme van het agnostisme zou leiden.

De quaestie mag en kan alleen een quaestie zijn, indien het een quaestie van exegese is en van exegese alleen. En vóór men hiernaan begint, moet luce clarius zijn, dat historisch, dogmatisch of filosofisch gesproken het er absoluut niets toe doet, of de „dagen“ in Genesis I hetzij 24 uur, hetzij 1000 jaren, hetzij 12 uren of nog minder geduurd hebben. Het wonder blijft in alle deze gevallen precies hetzelfde en wordt noch door een langeren noch door een korteren tijdsduur ook maar enigszins verklaard. De quaestie kan en mag en moet dus zonder eenige dogmatische voorliefde worden behandeld.

Is dit mogelijk — en het is natuurlijk mogelijk — dan moet opgemerkt worden, dat de zaak exegetisch niet is als dr v. Leeuwen het teekent. Dr v. Leeuwen beperkt de ruimte welke de Schrift geeft. Klaarblijkelijk ten behoeve der wetenschappen. En hier ligt reeds iets in van die methode, die de Schrift eerst terugdringt in eenig „Roodhuiden-territoire“ om daarna te betoogen, dat naast de Schrift nog andere bronnen noodig zijn. Hiermee is echter aan de positie van de Schrift onrecht wedervaren. De Schrift is ruimer en rijker dan dr Van Leeuwen omschrijft, evenzeer als de wetenschappen enger en armer zijn dan hij onderstelt.

Er zijn enkele gansch verzekerde broeders ook buiten onzen kring, die van deze opmerkingen ook wel eens kennis mochten nemen. B.v. „De Wekker“, die eerst aan de aanhangers van dr Geelkerken tegemoet kwam, en die nu over zichzelf heen buiteld, door met een grooten ijver te constateeren, dat het een zware dwaling is, de „dagen“ anders te verstaan dan zoo als wij tegenwoordig „een dag“ verstaan. Hoewel toch een dag wat anders is, als „zon, maan en sterren“ niet aanwezig gedacht worden.

Maar ook hier moet de persoonlijke sfeer weg. Wil men, het incidenteele geval.

Letterlijke en geestelijke beteekenis.

Dat velen — ook buiten de gereformeerde kerken — in persoonlijk leven of in hun perswerk zich bezig hielden met de vraag, of de letterlijke opvatting van bijbelsche verhalen niet den geestelijken zin uitsloot en omgekeerd, is bekend. Het is daarom goed, aan te halen, wat hierover prof. Kuyper in „De Heraul“ zegt met betrekking tot Genesis 3:15:

Vandaar dat ook bij Gen. 3:15 wel degelijk in de eerste plaats de letterlijke betekenis moet worden vastgehouden. Had men in de prediking en bij het catechetisch onderwijs hierop meer gewezen, dan zou het bezwaar, dat men thans inbrengt, wel nooit zijn opgekomen. Wat God hier ons leert is toch in de eerste plaats, dat Hij de vriendschap tusschen de slang en den mensch te niet zal doen en inplaats daarvan vijandschap zal zetten. Die profetie is, gelijk Calvijn terecht opmerkt, ook in den meest letterlijken zin vervuld. De slang is een der bitterste vijanden van den mensch geworden, die hem aanvalt, te wonden en te dooden tracht; en de mensch heeft een instinctmatigen afkeer van de slang. Met het zaad der slang zijn dus wel degelijk de nakomelingen van de slang bedoeld, want de vijandschap geldt niet die ééne slang, die Eva verleedde, maar alle slangen uit haar voortgekomen. En in dien eeuwenstrijd tusschen slang en mensch wordt nog altoos vervuld de profetie, dat het de slang wel gelukt den mensch wonden toe te brengen, maar de mensch de overwinning over de slang behaalt en den giftigen kop hem verplettert.

Maar al geldt dit alles in letterlijken zin, naar de eigenaardigheid der profetie ligt in dien vloek over de slang tegelijk een diepere geestelijke betekenis verborgen, omdat die vloek toch niet alleen de slang betreft, maar ook de demonische macht, die van het dier misbruik heeft gemaakt om den mensch te verleiden, d.i. Satan. Ook hier komt God om het onheilig bondgenootschap tusschen den mensch en deze booze verleidende macht te verbreken en stelt Hij inplaats daarvan vijandschap.

Eenige weken geleden herinnerde ik er reeds aan, dat zelfs prof. Obbink, als hij tenminste geen „overpeinzingen“ houdt naar aanleiding van het geval Assen, maar wanneer hij wetenschappelijk werk leveren wil, ongeveer in dezelfde richting redeneert. Maar er zijn vele critici, voor wie dat allemaal heel erg Assensch lijkt en „dus“ ook zeer onwetenschappelijk. Laat ons eens er over peinzen, dat velen, die het beter weten konden, dan zwijgen, alsof 't zoo wijs was, anders te praten, dan Assen spreekt... in overeenstemming met ieder, die voor den dag moet komen met wat hij met zijn naam dokken moet, inplaats van met een bijt- en knauw-artikeltje tegen Assen.

De Vrije Universiteit.

Toen we nog maar kort geleden overnamen een betoog van een intellectueel tegen de houding van enkele zich niet zoo noemende menschen, die hun contributies voor de Vrije Universiteit inhielden, omdat het hun daar (met de tooneelzaak) niet naar den zin ging, konden we niet denken, dat het zoo gauw noodig zou wezen, soortgelijke vermaning te helpen verbreiden tegen... dr Geelkerken en de zijnen. De menschen, die eertijds de Vrije straffen met het niet al te betoogkrachtig middel van den gesloten huidel, deden het, omdat aan de Vrije studenten waren, die dr Geelkerken volgden, en onder goedkeuring van dr G. de kunst dienden, op een wijze, die men liever niet erkend zag. Thans heeft, naar publiek meegedeeld wordt, dr G. en een deel van zijn aanhang dit voorbeeld des volks gevolgd, omdat het hun niet in alles naar den zin gaat aan de Vrije Un. Het is jammer, dat men hier ook zoo „argumenteert“. Want wat heeft men ervoor in de plaats te stellen? Zeker geen eigen universiteit, als de „eigen zending“ een feit geworden zal zijn.

Prof. Kuyper zegt ervan in „De Heraul“:

In de eerste plaats zouden we ons Gereformeerde volk op het hart willen binden niet den weg van Dr Geelkerken en de zijnen te volgen. Het inhouden van contributie, omdat men over een of meer hoogleraren, die in dit conflict zijn betrokken, niet tevreden is, is niet de juiste weg. Men zou dan de Vrije Universiteit het kind van de rekening maken om wat enkele van hare hoogleraren hebben gedaan. En het zou bovendien al van zeer weinig dankbaarheid getuigen voor hetgeen mede door den invloed van de theologische hoogleraren der Vrije Universiteit te Assen is besloten.

In de tweede plaats mogen we er wel met ernst op wijzen, dat men het kerkelijk geding niet op onze Hoogeschool overdrage. Anders zou de zelfstandige positie onzer Universiteit ook tegenover de Kerk bedreigd worden. Niet de vraag, tot welke Kerk men behoort, maar hoe men staat tegenover de Gereformeerde beginselen, of wil men tegenover de belijdenis, is de maatstaf, die hier, bij de beoordeeling der professoren, moet worden aangelegd. Alleen wanneer bleek, dat hoogleraren hiervan afweken, zou er aanleiding wezen om tot maatregelen over te gaan, die het gevaar van verzwakking van deze beginselen zouden wegnemen.

En even later:

Toch onderscheide men hier wel. Het is zeer goed denkbaar, dat iemand, die het met de dogmatische beslissing der Synode eens is en geen den minsten twijfel koesterd aangaande hetgeen in Gen. 2 en 3 ons wordt verhaald, toch om kerkrechtelijke of andere redenen meent zich bij den Kerkeraad van Amsterdam-Zuid buiten het verband te moeten voegen, wanneer hij daar woont. Wel niemand zal meenen, dat al de leden, die zich bij deze Kerk hebben aangesloten, daarom met Dr Geelkerken's standpunt het eens zijn. Dat moge dan uit kerkelijk oogpunt te veroordeelen zijn; het moge ook van weinig eerbied getuigen voor de beslissing der Synode; maar uit dit lid zijn van de Kerk buiten het verband volgt nog niet zonder meer, dat men de autoriteit der Schrift aanrandt. En niet op het eerste, maar alleen op het laatste zou het aankomen bij de vraag, of een hoogleeraar aan den eisch van Artikel 9 voldoet.

De citaten van dr Geelkerken.

Over de wijze, waarop dr Geelkerken Bavink en Kuyper citeerde, toen hij nog begunstiger was van de universiteit, die hen deed schrijven, is reeds veel gezegd. Dr Pontier (W. S.) herinnert in de „Westlandsche Kerkh.“ eraan, dat vlak tusschen twee door dr G. in zijn antwoord-memorij overgenomen uitspraken van Prof. Bavink er één te vinden is, die hij liet liggen, hoewel ze zijn zaak raakte. Prof. Bavink, aldus dr Pontier, maakt (Dogm. I, 474) bezwaar tegen sommige Roomschen, die de stelling, dat de bijbelschrijvers wel eens „secundum apparentiam“ (niet naar de objectieve werkelijkheid, maar naar den subjectieven schijn) schreven, ook gehandhaafd wilden zien voor wat hun VERHALEN van HISTORIE betreft. Prof. Bavink zegt, dat, als dit juist was, de bijbelschrijvers niet meer betrouwbaar zouden zijn:

Als zij op historisch terrein secundum apparentiam schrijven, dat wil in dit geval toch zeker zeggen, niet naar hetgeen objectief gebeurd is, maar hetgeen subjectief in hun tijd door velen geloofd werd, dan geven zij ons daarmede een valsche voorstelling en worden zij dus in hun gezag en betrouwbaarheid aangetast. Wanneer dit beginsel consequent werd toegepast, dan zouden niet alleen de eerste hoofdstukken van Genesis, gelijk vele Roomsche theologen tegenwoordig reeds doen, maar zou alle historie van Israël van het oorspronkelijk Christendom in mythen en legenden kunnen worden opgelost. Als de Schrift kennelijk bedoelt, een verhaal als historie te geven, heeft de exegeet geen recht ten behoeve van de historische critiek daarvan een mythe te maken.

Hieraan knoopt dr Pontier dan deze opmerking vast aan het adres van dr Geelkerken:

Het gaat dan ook volstrekt niet op, om met een beroep op het historie-begrip van de Schrift het twijfelachtig te stellen, of de beide boomen enz. wel letterlijk moeten worden genomen in den zin, dat wij met een werkelijke slang te doen hebben. Als Dr G. dan ook de vraag stelt: „Bovendien: kan een toestand als de staat der rechtheid „strikt-historisch“ worden genoemd? M.a.w. beantwoordt hij aan ons historie-begrip? Of gaat hij er boven uit? Geldt van dit bericht soms niet, wat Bavink opmerkt (Dogm. I, 476): „Zelfs in historische berichten is er soms onderscheid tusschen het feit, dat heeft plaats gehad en de vorm, waarin het voorgesteld wordt?“ dan meenen wij die vraag te moeten beantwoorden niet in den zin van Dr G., maar van de Synode. En dan is de laatste aanhaling uit Dr Bavink ook weer misleidend, want als voorbeeld van wat Dr Bavink bedoelt, haalt hij zelf aan Gen. 1:3, het spreken Gods, dat, zooals de Statenvertaling aangeeft: Gods wil. Zijn bevel en daad betekent, en ook Gen. 11:5, waar gezegd wordt: Toen kwam de Heere neder om te bezien de stad en den toren, die de kinderen der menschen bouwden. Beide voorbeelden wijzen er dus op, dat in de Schrift van God op menselijke wijze gesproken wordt, iets wat door ieder toegegeven wordt en natuurlijk niet anders kan. Maar dan wil ook Dr B. in geen enkel opzicht daarmee uitspreken of toegeven, dat wat als historie bedoeld wordt, ook wel als niet zoo letterlijk opgevat mag worden voorgesteld.

Ook deze grond van Dr G. vervalt en we hebben in het bovenstaande tegelijkertijd een staaltje van de wijze, waarop hij aanhaalt.

Het blijkt ook hier weer, dat Brankensiek, toen hij dr Geelkerken om der wille van zijn vele citaten uit Bavink en Kuyper voorstelde als achter hun schild gedekt, heel goed teekenen, maar nog niet heel braaf theologiseeren kon.

Het getal.

Wij waren 't met dr Geelkerken volmaakt eens, toen hij opmerkte, nog wel bij den aanvang van een nieuw perswerk, dat het voor de zuivere beoordeeling van een zaak, niets ter zake deed, als de aanhangers in de minderheid waren. Het „getal“ bestide niet. Juist daarom vonden wij het een „zakelijke“ onjuistheid, dat hij zijn tegenstanders qualificeerde als een „klein“ groepje makontenten. Het „kleine“ getal deed immers niets ter zake, volgens dr G. Thans blijkt evenwel ook nog het